

Az ablakból

Egyes házakból sok kilométeren át nem állja útját semmi a szemnek. Végtelen kilátás nyílik hosszan elnyúló völgyekre vagy a mérhetetlen tengerre. Nekem ilyen nem adott meg. Én ablakokra látok. Tőlem néhány méterre nyitódó és csukódó ablakokra.

Errefelé nincs igazi kilátás, csak a szemközti házak lakóinak magánéletét követhetem nyomom. Itt az emberek nem látnak tájat, legfeljebb egymás életét.

Ám ha hirtelen behúzzák a függönyt vagy lehúzzák a redőnyt, még ettől az élménytől is megfosztanak. Csak a képzeletemre hagyatkozhatom. A korábbi eseményekből folytatom az elkezdett történeteket. Mások történeteit. Vagy nem foglalkozom semmiféle történetekkel, egyszerűen ledőlök a kanapéra. Legalább nem kell ébren maradnom, lélegzem fel. Mintha kötelező lenne a leskelődés. Mások történeteinek követése és megformálása. De nincs más választásom. Egy bezáródó ablak nem szabhat véget egy történetnek. Ez az életem: ablakokon innen és túl körvonalazódó történetek alakítása.

Sokszor nem látom tisztán, mi történik a szemközti lakások falai mögött. Csak elmosódott mozdulatok sora rajzolódik ki haloványan. Nézelődöm, amíg el nem álmosodom.

Többnyire egyáltalán nem történik semmi. De nem tudok elszakadni a látványtól. Mint ha odaszegezne valami. A történetnélküliség. Az apró mozdulatok vagy éppen a mozdulatlanság. Vagy a lehetséges nagy történet?

A valódi nagy történet a közvetlen közelemben zajlik. Miért nézek hát kifelé? Itt hever előttem egy teljes történet. Miért van szükségem más történetekre, történetrészletekre, apró mozaikokra? Nem tehetek másképp. Éltetnem kell a fantáziámat. Fantázia mint kötőelem. Szinte kizárólag kötőelemből álló történetek.

Leginkább akkor nézek ki az ablakon, amikor csöpp ikreimet etetem. Mások híreket néznek vagy olvasnak közben. Én a szomszédokat lesem. És közben a történeteiken töröm a fejem.

Eddig csak éjjel léptem az ablakhoz. Az utcai lámpák besűrűdő fényében először a gyerekeimen simítottam végig a tekintetem, majd a szemközti ház ablakain. Mostanában már nappal is nézelődöm. Ikreim felkíváncoznak az ablakba. Sokat nézzük együtt az ablakokat. Ablakok, ismételtetem. Tízszer is elmondom nekik. Egy felnőttnek hétszer kell megismételni egy új szót, hogy megtanulja. Ők még kicsik, nekik többször kell, hogy megjegyezzék. Ablakok. Utca. Bácsik. Nénik.

Nincs egyéb látnivaló, csak az ablakok. Majd később tanulják meg a tenger és a hegy szavakat. Hogy mi az a messzeség. A lepkét és a virágot csak könyvekből ismerik. Lep-

ke, mondom, és egy lilás-rózsaszín dupla hullámra mutatok. Virág, mormolom, és egy hasonló képet nézünk. Mi a különbség köztük, teszik majd fel a kérdést, ha már tudnak szavakkal kérdezni. Az egyik mozog, felelem majd. A másik is, teszem majd hozzá, csak jóval lassabban. Növekszik. Vagy a szellő mozgatja, és ide-oda bólogat a fejével. Na, de a könyvben? Ott mi a különbség?

Egyik este felgyulladt a szemközti házban a villany. Sokáig néztem az ablakot, és az üveg mögött egy ódon szekrény nyitott ajtajára akasztott fekete ruhát. Valaki gyászol, gondoltam. Talán csak ünneplő ruha, hessegettem el magamtól azonnal a gondolatot. Színházba készülnek vagy ünnepi vacsorára, győzködtem magam.

Nem először gondolok a halálra az ablakban állva. Az ablakban jobban jelen van a halál, mint bárhol máshol.

Az odakint és az idebent határán.

Tekintetem a fekete öltönyön kalandozik, majd rápillantok a két csöppségre. Álomba ringatja őket a fáradtság és a közelségem. Gyász, suttogom nekik félig hangosan. A gyász miatt nem jöttetek sokáig. Túl kellett tennem magam a gyászon. A gyászokon. Van egyáltalán a gyásznak többes száma? Vagy csak több egyes számú gyász létezik?

A bácsi fekszik. A másik is. Az egyik alszik, a másik is, csak sokkal mélyebben. Egyformák, de az egyikből búcsúznak a színek. Gyászoljuk őt, mert hosszú útra indult. A másik még marad. Hogyan magyarázom el nekik? És mikor jön el az ideje? Hogyan mesélhető el, mi az a pihenés és mi az örök alvás? Mi az a gyász?

Először az életre tanítom meg őket. Parkokba járunk majd, házakkal körülölelt zöldbe. Aztán fákkal szegélyezett rétre. Majd lankás domboldalakra, hegyek tetejére. Ismerjék meg a pillangókat és a virágokat. Meg a végtelenbe nyújtózó tájakat.

Temetőben még nem jártak. Virággal borított halmok közt. Nem viszem őket a halál közelébe. A halál folyton szimatol. És a temetőben van jelen a legerőteljesebben.

Pedig a temető szép, a sírok apró, rendezett kertek. Lehullott virágmagok kapnak életre a járólapok közt.

Nagyszüleik temetője különösen színes. Halottak napján káprázatosan pislákol. Ünneplőbe öltözik.

Nektek csak egy nagyszülőötök van, meséli nekik egy napon a nagymamájuk, mert későn érkeztek. Nem érkeztek későn, a halál érkezett túl korán, gondolom. Aztán csak a gyász, az évekig tartó gyász.

Nézem a szemközti szobát, az ódon szekrényt és a szekrényen lógó fekete öltönyt. Egy idő után már csak az ablaküveget látom. Tükörképemen nincsenek ráncok, de tudom, hogy öregszem. Talán a gyász gyötört meg.

Ha az ember gyászol, nem fogan meg benne élet, mormolom.

Túltettem hát magam a gyászon?

Akit megérintett, azt sosem hagyja el igazán. Bármennyire halványul is, valamelyest mindig vele marad. De képes életté változni, nyugtázom. Az élet minden gyászolót beszippant végül, ha hagyjuk magunkat beszippantani. A gyász sosem fúj visszavonulót, de odébb kúszik, és kicsírázhat az élet. A gyász háttérbe szorul, és áthelyeződnek a hangszínek. Halkabban halljuk a halál ütőerének lüktetését.

Már nem veszem olyan kétségbeesetten a levegőt. Sőt, majdnem úgy, mint korábban. De ugyanúgy, mint a gyász előtt, már sohasem. ■ ■ ■

Szavak ölelésében

Ismerek egy kávézót, ahova gyakran betérek, amikor nyugalomra vágyom. Egy meghitt hely, ahol otthon érzem magam, mégis el tudok szakadni minden otthonitól, ki tudok kapcsolni és a munkámra összpontosíthatok. A könyvekkel borított falak és az ódon berendezés egyszerűen beszippant, alig nyitom ki az ajtót. A nyugalom szigetére érkezem.

Régebben a nyugalom a csendet jelentette számomra. A kávézóban pedig nincsen csend, halkán szól a zene, fel-felzúg a kávégép, kanalak csörrennek és emberek duruzsolnak, sőt hangosan beszélgetnek, mégsem zavarnak a munkámban. Mert a kávézóban nem gyerekek hangoskodnak, hanem felnőttek, akik nem másznak fel a dolgozóasztalra, nem nyomkodják meg a számítógép billentyűzetét és képernyőjét. A gyerekek elvonják a figyelmem és önmagukat helyezik a középpontba. Meg a perifériára is. A kávézóban minden adott a munkához. Tudok befelé figyelni. Írni. És fordítani.

A kávézóban nem gondolok a gyerekekre, csak az írásra vagy a fordításra. Vagyis arra sem gondolok, csak egyszerűen elnyel a szöveg. Minden más megszűnik. Belecsusszanok, és attól fogva csak benne élek. Sikerül elvonatkoztatnom a zavaró tényezőktől. A csörrenésektől és a zörrenésektől, a beszédfoszlányoktól. Sőt oda jutottam, hogy az egykor zavarót nem tartom többé zavarónak. A környezet mindenért kárpótol. A tömérdék könyv. Minden falat könyvek borítanak, csak az ablakot hagyták szabadon, hogy beáradhasson a fény. A kávézó világos, a fény megvilágítja a könyvek gerincét, egyeseknek az egész borítóját. A könyvek megnyugtatnak, ám az emberek olykor kizökkenenek abból, amiért itt vagyok.

Néha belehallgatok a beszélgetéseikbe. Elkapok néhány félmondatot, megtudom például, milyen keverékből készítik az egyes kávékat, és milyen módon, ismerkedésekről és szakításokról szerzek tudomást. Aztán ismét belemerülök a szövegbe. Talán jobban figyelhetnék a környező emberekre, és írhatnék róluk is, jut olykor az eszembe. De most más a dolgom. Azokról írok, akiket otthon hagytam.

Sok külföldi betér ide, és mindenfélét meg akarnak venni. Leginkább persze könyveket, magyar irodalmat idegen nyelven, de egyszer egy régi, falra akasztható újságtartót is magukkal vittek volna. Mi tagadás, megnyerő a díszlet. A pincér kedvesen az ócskapiacra küldi őket. A pincérek nagyon kommunikatívak és sokszor beszélgetnek a vendégekkel arról, milyen könyvet olvasnak éppen. Egyszer az egyik pincér éppen azt olvasta, amit az aktuális vendég, és együtt lelkendeztek. Vastag könyv volt, de nem láttam rá a borítójára és nem kérdeztem rá a címére. Legközelebb, ha ugyanaz a pincér lesz szolgálatban, megkérdezem, döntöttem el, de gondolataim máris visszakanyarodtak az íráshoz.

A kávézóban nemcsak olvasni és lelkendezni szeretnek, főleg könyvekről, hanem egymást is kérdegetik a betérők, merre jártak és hova készülnek, és kicsit úgy érzem magam, mint amikor külföldön elegyedünk beszédbe másokkal, vagy inkább mások élménycseréjébe hallgattunk bele. Szóval egy kicsit utazom is, vagyis inkább hallgatom, hogyan utaznak mások.

Én már rég nem utazom, és a régi útjaimat is ritkán elevenítem fel. Nincsenek is igazi úticéljaim, és ha mégis, közelebbi, jóval közelebbi távolságokra irányulnak, mint a régiek. Újabban nem az utazásról, hanem az utastársaimról írok. A gyerekeimről. Másfajta utazás vette kezdetét, amióta megszülettek. Egy egész életre való. De nem tudok írni róla úgy, hogy közben velük vagyok. Meg kell teremtenem az írás feltételeit. Meg kell szervez-

nem és be kell osztanom az időm. Embert kell szereznem, aki felügyel rájuk és játszik velük, hogy engem közben elnyelhessen egy más közegben egy róluk szóló szöveg.

Néha akkor írok, amikor alszanak. Délután vagy éjszaka. De mivel úgy alszanak el, hogy odafekszem melléjük, gyakran elnyom az álmom, és az írásnak befellegzett. Főleg nehezebb éjszakák után. De olykor nehezebb éjszakák után is leülök a gép elé.

Egy időben elárasztottak munkával és nem akartam kimaradni az izgalmas kihívásokból. Akkoriban a hálószobába húzódtam be, és az ágyban ülve gépeltem, magam elé nyújtott lábakkal, mellmagasságba helyezett számítógépen. Közben hallottam, hogyan futkosnak és nevetnek a férjemmel. Nem volt könnyű odafigyelni a fordításra vagy az írásra, és kimaradni a közös játékból, de igyekeztem nem a közösrre gondolni. Minden erőmmel a szövegre tereltem a figyelmem. Arra sem akartam időt vesztegetni, hogy áthelyezzem magam egy másik közegbe. Vagy akkoriban még nem is tudtam a kávézóról? Mióta is tudok róla? És miért nevezem kávézónak? Kávézó egyáltalán? Többnyire epres szódát kérek és sajtortát eszem, ami tulajdonképpen túrós sütemény. A kávézó inkább könyvtár vagy könyvesbolt, ahol étel-ital is rendelhető. Én mindenestre kávézónak neveztem el magamban. Mégsem a kávézgatás jut róla az eszembe, bár mások kávézgatnak, és a pult fölé körmölt étlap első oszlopában is különféle kávék sorakoznak. Inkább a találkozások és a visszavonulások helyszíne.

Sok időt töltök itt, és már a kertjébe is kiültem. Ritkaság a belvárosban egy falatnyi zöld, főleg magasra kúszó futóbabbal és mindenféle zöldséggel. Téglaházak ölelésében bújik meg, de zöldre lát az ember, fújja a szél és süti a nap. És mégsem játszótér vagy park, ahol gyerekek visonganak és vonják el a figyelmem.

Egyik nap, a kávézóban üldögélve, kérdések zavartak meg. Vajon betérek ide akkor is, ha már nem lesz miért? Ha nem lesznek megbízásaim? Ha elhagy az írhatnék? Írást színelek-e akkor is, vagy csak fülelek, témák után kutatva? Netán csak nézelődöm és kikapcsolodom? Vagy mással, másokkal ülök be? Egy felolvasásra, egy rendezvényre? Betérek, ha a gyerekeket elnyeli a rendszer és otthon is írhatok?

Próbáltam kideríteni, mennyire szoros köztünk a kapocs, kell-e ürügy, hogy azért jöjjenek el otthonról, hogy a kávézóban kössék ki. Még nem tudom a választ. Megjósolni sem tudom, hol fogok tudni alkotni, a kávézóban vagy máshol is, és sikerül-e visszazoknom a dolgozóasztalomhoz.

Nem ez volt az első hely, ahol írtam és fordítottam. Először a szomszédos cukrászdába húzódtam be, annak is a galéria részébe, de ott kissé szűkösen éreztem magam. Aztán egy őszi napon az egyik barátnőm mesélt a kávézóról. Felkeltette az érdeklődésem, így hát felkerestem én is. Szerencsére a kávézó közel van, csak egy utcasaroknyira, így nem kell sokat gyalogolnom, villamosra vagy trolira várnom és hosszan utaznom. Fontos, hogy kevés időt veszítsek. Minél kevesebb időt akarok helyváltoztatással tölteni. A közelség elsődleges szempont. Persze nem azért járok oda, mert itt van a sarkon, hanem mert szeretem. Szerencsés egybeesés. Felfedeztem egy másik kultúrkávézót is a közelben, de az nem vonz. És egy jó kávézó kedvéért sem utaznám át keresztül-kasul a várost.

Valahogy kedves hozzám ez a hely. Nem csoda, hogy a szívemnek is kedves.

És bármennyire közel van is, amióta gyerekeim vannak, mindig gyors léptekkel járok, így teszem meg azt a pár száz métert is, hogy legyen egy kis időm magamra és az írásaimra. A kávézóba is sietek, és még le sem ülök, máris rádöbbenek, mennyire lelassult az idő. Lassú zene szól és a körülöttem ülők mozdulatai is lassúak. Lassítanom kell. Le kell lassulnom. Élveznem kell a lassúságot.

Mást is csinálhatnék szabadidőmben. Bevásárolhatnék, vagy cél nélkül kóborolhatnék az utcákon. Egykor imádtam bolyongani és új utcákat, utcaköveket, kapualjakat, kapukilincseket meg homlokzatokat felfedezni, de egy ideje csak célirányosan járok-kelek. Például a kávézóba megyek. Rendszeresen. Lelassulni, és egyben felgyorsulni, mert igyekszem a lehető legjobban kihasználni a rendelkezésre álló cseppnyi szabadidőt.

Nincs időm semmire, szoktam mondani, de az effajta kikapcsolódásra, ami valójában összpontosított munka, mindig szakítok időt. A nap nagy részét a gyerekeimmel töltöm, de a gyerekeken kívül is létezik élet, és abba az életbe is szeretek belekóstolni. Kicsit felidézni a régi életem. Kimozdulni vagy olvasni. Néha viccesen megjegyzem, hogy olvas-

ni sincs időm, csak fordítani meg írni. Meg kávézóba járni. Azért, hogy fordítsak meg írjak. A fordítás és az írás, meg a kávézó ebben az anyasággal fémjelzett időszakban szorosan összetartozik.

Persze elolvasom, amit fordítok, de az más olvasás, nem elsősorban élvezetből fakadó, hanem sokkal inkább figyelmes. Más szemmel olvasom azt a szöveget, amit le kell fordítanom. Ha saját szöveget írok, azt is elolvasom újra meg újra, de sosem úgy, mintha először olvasnám, és mintha másé lenne. Mert először belsőleg élem meg, vagy talán nem is, csak úgy előbukkan belőlem. Valahonnan mindenesetre már ismerős.

Van egy polcnyi elolvasásra váró könyvem. Egymás hegyén-hátán állnak, hogy majd egyszer, ha lesz időm, csupa jó könyvet olvassak. Csupa jól megválasztott könyvet.

Voltak időszakok, amikor mást sem csináltam, csak olvastam. Most ez nem egy ilyen időszak. Most a gyerekekkel foglalkozom. Játszunk. Kockákat illesztünk egymásra, autókkal bürrögünk, és olvasok, csak éppen nekik. Valójában magamnak is olvasok, hiszen én is hallom a hangomat. Tehát magamnak is olvasok, csak nem a szokásos módon, nem halkán és elmélyülten. Ez nagyon más. A hangzással együtt. Meg ami a tematikát illeti, azt sem én választom meg. Vagyis nem magamnak választom, bár hozzám is szól. Hiszen a gyerekkönyvek a kortalan olvasókat szólítják meg. Olvasás közben figyelem, hogyan ismételtetnek és tanulnak meg a gyerekeim újabb és újabb szavakat. Hogyan ragad rájuk a nyelv. Hogyan tanulják meg, milyen szó következik a másik után és mely szavak fordulnak elő gyakran együtt. Hogyan teszik magukévá a szavakat és a szókapcsolatokat, és hogyan rendelnek hozzájuk kontextust, vagy hogyan tudják kontextusba helyezni az újonnan elsajátított szavakat. Hogyan kezdik használni, először önmagukban, aztán más szavakkal együtt a megtanult szavakat.

Ezzel foglalkozom. A szavak elsajátításával és használatával. Ezért nem olvasok felnőtt-irodalmat csöndben, magamnak. Mert a gyermekeim szavainak szertelen-szervezett, zsongó-bongó kavalkádját követem nyomon. Hogyan fogannak meg bennük és bukkannak elő belőlük. Hogyan kelnek útra. Hogyan kapják el őket a levegőből, hogyan veszik le őket az ajkaimról és ragasztják a sajátjukra.

Amióta nekik olvasok, többször olvasok el egy-egy könyvet. A könyvespolcomon sorjázó könyveimre nem jut idő, az övéket pedig százszor felolvasom. Mert kevés bennük a betű és sok a kép, szinte minden mondathoz tartozik egy rajz. De ha könyvvé tapasztanám a százszor felolvasott részeket, több vastag könyvet is kitennének.

A kávézóban ugyanazt csinálom, amit a gyerekeim otthon. Szavakra vadászom. Ízlégetem, milyen szó következzen a másik után, hogyan álljanak össze mondattá. Melyik szó hangzik jól a másikkal, és melyiket cseréljem le, hogy nagyobb legyen köztük az összhang és gördülékenyebben csendüljön fel a szöveg.

Arról írok, hogy a gyermekeim hogyan rakosgatják egymás után a szavakat. Az én szavaimmal formálom szöveggé az ő szavaikat. Én írom az összekötő szöveget. Beágyazom őket a kontextusomba. Rendszerezem a megfigyeléseimet. Közben rájövök, micsoda ajándék pottyant az ölembe. Ismét felfedezhetem a nyelvet és a világot, gyermeki szemmel. Megfigyeléseim közben átélhetem mindazt, amit éppen átélnek, és amit egykor gyerekkoromban én is átélhettem.

Amikor velük vagyok, nem tudatosítom, hogy megfigyelek és gyűjtök. Egyszerűen csak élvezem az együtt töltött időt. Csak amikor a gép elé ülök, tör felszínre belőlem minden közösen átélt. Halk zene ölelésében, nélkülük, más emberek közt. ■ ■ ■

Pénzes Tímea (1976, Érsekújvár), író, műfordító. Kilenc saját és hét műfordításkötete jelent meg. Irodalmi és műfordítói ösztöndíjai többek közt: Literarisches Colloquium Berlin, Székely János drámaírói ösztöndíj, Nemzeti Kulturális Alap alkotói ösztöndíj, Babits Mihály műfordítói ösztöndíj. Előkészületben S. Žuchová *Jelenetek M. életéből* című fordításkötete, ill. *Koni és Ajna* című gyerekkönyve.